

Zraková hodnotící škála CVI u dětí s těžkým kombinovaným postižením

Překlad vznikl za podpory Nadačního fondu Českého rozhlasu, sbírka Světluška, na překladu do českého jazyka se podílely:

Za EDA cz, z.ú: PaedDr. Markéta Skalická, Mgr. Martina Herynková, Mgr. Klára Podhorská,

Za Společnost pro ranou péči, pobočka České Budějovice: Mgr. Kateřina Doskočilová,

Za TENENET o.z., Senec: Mgr. Halka Tytykalová.

Klíčová slova: CVI (zkratka Cerebral Visual Impairment), osoby s těžkým kombinovaným postižením, VAS CVI-PIMD, Visual Assessment Scale (VAS), Cerebral Visual Impairment (CVI) in Persons with Profound Intellectual and Multiple Disabilities (PIMD)

Úvod: Včasná diagnostika centrálních poruch zrakové percepce je stále výzvou pro zrakové terapeutky, ale i oftalmology, neurology, neuropsychology, klinické psychology a speciální pedagogy. V USA se významně uplatňuje The CVI Assessment Range, škála vyvinutá Christine Roman Lantzy, PhD, v Evropě pak diagnostika podle profesora Gordona Duttona a screeningové dotazníky Teachcvi.net. Představíme vám novou škálu VAS CVI-PIMD, vytvořenou a užívanou pracovníky Visio v Holandsku, hlavními tvůrci škály jsou Marjolein Wallroth a Marieke Steendam. VAS je založen na klinických odborných zkušenostech, opírá se o odbornou literaturu v oblasti vývoje zrakových funkcí a dovedností a je v praxi používán v organizaci Visio v Amsterdamu.

Zraková hodnotící škála (VAS CVI-PIMD) byla vyvinuta s cílem, aby přinesla do klinické praxe zrakové rehabilitace nástroj, který poskytuje objektivnější posouzení zrakového fungování osob s těžkým kombinovaným postižením. VAS může odpovědět na otázku, zda a v jaké míře lze hovořit o CVI u dětí a dospělých s těžkým kombinovaným postižením. Za druhé VAS řeší potřebu standardizovaného hodnocení vývoje zraku u dětí s těžkým kombinovaným postižením, která umožní zaregistrovat pokrok a efektivitu stimulace jejich vývoje.

VAS je určen pro profesionály s dobrými terapeutickými i pedagogickými znalostmi a rovněž se znalostí specifického vývoje zrakově postižených dětí a osob s kombinovaným postižením. Schopnost pozorovat základní zrakové dovednosti je předpokladem pro použití VAS. Informace k této problematice najdete v kapitole napsané Marieke Steendam v „Vision and Brain“, Hall Lueck & Dutton, 2015.

Autorky škály zdůrazňují, že se jedná o zrakovou škálu. Položky týkající se vizuomotorického rozvoje jsou významně upozaděny. Většina dětí a dospělých s těžkým kombinovaným postižením má také těžké motorické postižení. Autoři doporučují používat VAS s dalšími nástroji pro testování motorických funkcí (např. Movakic). Je důležité získat informace o zdravotní anamnéze (např. epilepsie), sluchové percepci, senzomotorických dovednostech a kognitivním vývoji jedince. Zraková hodnotící škála VAS CVI-PIMD se vždy používá v kombinaci s funkčním vyšetřením zraku a anamnézou z lékařské dokumentace.

VAS se skládá ze 3 částí.

První částí je škála mapující úroveň zrakového fungování, která nám poskytuje informace o vývoji zrakových funkcí a dovedností, které částečně souvisí s kognitivním vývojem dítěte.

Druhá část obsahuje seznam charakteristik CVI. Ty souvisejí spíše se schopnostmi vizuálně selektivní pozornosti. Celkové množství sledovaných charakteristik udává závažnost CVI.

Třetí částí VAS je dotazník pro rodiče a/nebo pečovatele. Rodiče nebo pečovatelé znají dítě a jeho zrakové projevy v chování lépe než kdokoli jiný. Informace z jejich každodenního pozorování jsou důležitým zdrojem informací v diagnostickém procesu. Je třeba vzít v úvahu, že naše pozorování zachytí pouze určitý okamžik v konkrétní situaci.

VAS pracuje se 6 stupni postižení zrakového fungování:

1. Úplná ztráta zraku/Nevidomost
2. Velmi těžké zrakové postižení (Nezapojuje zrak v běžném životě)
3. Těžké zrakové postižení (Reakce na podněty z okolí)
4. Středně těžké zrakové postižení/Základní percepce a aktivní systém zrakové pozornosti
5. Mírné zrakové postižení/Rozšířené zrakové rozpoznávání
6. Bez zrakového postižení/Běžné zrakové fungování (odpovídá vývojovému věku 24 měsíců)

VAS pracuje s 9 charakteristikami CVI:

1. Bez zrakové zvědavosti
2. Odhlédne při sahání na předmět nebo při manipulaci s ním
3. Krátká a letmá zraková pozornost
4. Proměnlivá zraková pozornost
5. Neschopnost zapojit zrak současně s dalšími smysly (sluch, hmat)
6. Sledování je únavné (namáhavé)
7. Zrakové chování a rozpoznávání je lepší při sledování známých nebo podobných podnětů
8. Preferuje sluch před zrakem
9. Zírání do světelných zdrojů

Tabulka č. 1: Stupně postižení CVI založené na stupni postižení zrakového fungování a počtu charakteristik CVI v chování dítěte.

Stupeň postižení zrakového fungování	Celkový počet charakteristik CVI	Diagnóza	
2 a 3	3-9	Těžké CVI	
4-6	6-9	Těžké CVI	
4-6	3-5	Mírné CVI	
4-6	0-2	Bez CVI	

Tabulka č. 2: Diagnostické kategorie CVI

Celkový počet charakteristik CVI →	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Úroveň zrakového fungování ↓										
2										
3										
4										
5										
6										

Zelená: Bez CVI, Žlutá: Mírné CVI, Oranžová: Těžké CVI

Interpretace	výsledků	VAS:
Stupně postižení zrakového fungování: Stupeň 1 se nevyskytuje u osob bez postižení zraku. Pokud existuje poškození CNS jako příčina změny ve zrakových funkcích, vždy zjišťujeme určitý stupeň vnímání světla.		
Ve stupních 2 a 3 pozorujeme zrakové reakce, ale není tam žádný projev rozpoznání zrakem. Klinicky to téměř vždy znamená, že existuje závažné postižení CVI (měřeno počtem charakteristik CVI).		
Stupně 4 a vyšší vykazují projevy rozpoznání zrakem a na charakteristikách CVI jsou hodnoty variabilnější. Často pozorujeme, že zrakové fungování je někde mezi 2 úrovněmi.		

VAS je základem pro správnou stimulaci dalšího vývoje dítěte. Pro posouzení osoby s kombinovaným postižením je nejdůležitější pozorování jeho chování, neboť máme velmi omezené možnosti testování. Významně pomáhá společné vyhodnocení dotazníku pro rodiče a/nebo pečovatele, protože zrakové fungování je často dosti variabilní. Přesné bodování položek VAS po dostatečně dlouhém pozorování dítěte určí oblasti jak omezení, tak jeho možností. Na základě všech těchto informací pak lze vytvořit plán jeho dalšího rozvoje.

Literatura:

Wallroth, M., Steendam, M.: Visual Assessment Scale, Cerebral Visual Impairment (CVI) in persons with Profound Intellectual and Multiple Disabilities (PIMD), Vision, Huizen, the Netherlands, 2018
Roman Lantzy, Ch.: Cortical Visual Impairment: An Approach to Assessment and Intervention 2nd ed., An Approach to Assessment and Intervention, American Printing House for the Blind, 2018, ISBN-13978-0891286882 Lueck, A.H., & Dutton, G. N. (Eds.): Vision and the Brain: Understanding Cerebral Visual Impairment in Children. New York, NY: AFB Press, 2015, ISBN: 978-0-89128-639-4

<https://www.teachcvi.net/screening-tools>

<https://www.pathstoliteracy.org/resource/cerebral-visual-impairment-free-training-lessons-cvi-scotland/>